

HET RIJNPALEIS STRAATSBURG

■ Het voormalig keizerlijk paleis dat in 1889 werd ingehuldigd, heet tegenwoordig het Rijnpaleis en is de zetel van de regionale directie voor culturele zaken (DRAC - Direction régionale des affaires culturelles) Grand Est, een overheidsdienst in de regio van het ministerie van Cultuur. Ook zetelt hier de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) en is de Dienst voor cultureel erfgoed (van de regio Grand Est) er gehuisvest.

Onder het gezag van de prefect van de regio brengt de DRAC de prioriteiten ten uitvoer zoals die door het ministerie voor alle sectoren zijn bepaald: erfgoed, musea, archieven, boek en openbare lectuur, muziek en dans, theater en andere podiumkunsten, technisch-wetenschappelijke cultuur, beeldende kunst, film en audiovisueel, cultuurdemocratiseringsbeleid (artistieke opvoeding, stedelijk integratiebeleid, cultuur/justitie, cultuur/gezondheid, cultuur en handicap).

Het Rijnpaleis is eigendom van de staat, zoals ook de kathedraal van Straatsburg en valt daarmee onder de verantwoordelijkheid van de DRAC. Deze twee karakteristieke monumenten worden onderhouden, beschermd, gerestaureerd en behartigd door experts: conservatoren, ingenieurs, technici en administratieve krachten.

Ter gelegenheid van de Open Monumentendagen, die op regionaal vlak door de DRAC worden gecoördineerd, opent het Rijnpaleis voor u zijn deuren. De gidsen van vandaag zijn allen werkzaam op deze bijzondere plek.

■ HISTORISCHE EN STEDELIJKE CONTEXT ■

Met het Verdrag van Frankfurt van 1871 werden de Elzas en het departement Moselle geannexeerd bij het Duitse keizerrijk.

Het nieuwe gezag wilde van Straatsburg niet alleen een vitrine maken maar ook een heuse regionale hoofdstad met de zetel van politieke, militaire, administratieve, religieuze en wetenschappelijk instanties. Met het oog daarop werd in 1880 besloten tot een stedelijke uitbreiding. Straatsburg heeft tot aan WO I een intense groeifase doorgemaakt die voor een gedeelte het huidige stadsbeeld bepaalt.

Een prestigieuze as werd uitgezet lopende van de Place de la République, over de Avenue Victor-Schoelcher en de Avenue de la Liberté tot aan de Place de l'Université. Daarlangs kwamen weelderige gebouwen te staan, het nieuwe universitaire complex, gebouwen voor het territoriaal bestuur, een lokaal parlement en een keizerlijk paleis.

De bouw van een paleis had een sterke symbolische betekenis, wat blijkt uit het belang dat kanselier Otto von Bismarck (1815-1898) erin stelde, het feit dat keizer Wilhelm I (1797-1888) zelf de eerste steen heeft gelegd en dat diens kleinzoon Wilhelm II (1859-1941) het heeft ingehuldigd.

Architect Hermann Eggert haalde inspiratie uit de Italiaanse Renaissance en de barok, en tekende een wijds vierzijdig gebouw met als hoofdelement een entreegebouw dat volgens een lijn verloopt, overspannen wordt door een vierkante koepel en voorafgegaan door een voorportaal.

■ HET RIJNPALEIS, EEN NATIONAAL DOMEIN ■

Omdat het paleis en directe omgeving (daarbij horen ook het park en de paardenstallen) zo'n bijzondere band heeft met de geschiedenis van de natie, komt het in 2017 op de eerste officiële lijst van 6 nationale domeinen van het ministerie van Cultuur.

Naast het Rijnpaleis staan ook op deze lijst de domeinen Chambord en Pau, het kasteel van Angers, het Louvre en de Tuileries en het presidentieel paleis het Élysée.

De strallen

■ TIJDLIJN ■

1883-1889 Hermann Eggert bouwt het paleis. De eerste steen wordt op 22 maart 1884 gelegd ter gelegenheid van de verjaardag van keizer Wilhelm I. Wilhelm II huldigt het in tijdens de Kaiserstagen van Straatsburg van 20 tot 23 augustus 1889.

1914-1918 Het paleis doet dienst als militair hospitaal.

1919 Met het Verdrag van Versailles wordt de Centrale Commissie voor de Rijnvaart overgebracht van het kasteel van Mannheim naar het keizerlijk paleis in Straatsburg dat daarmee omgedoopt wordt tot Rijnpaleis.

1940-1944 Het paleis wordt het hoofdkantoor van de Kommandantur, totdat de Franse generaal Leclerc er op 23 november 1944 zijn commandopost vestigt.

Uitzicht vanaf de loggia

Op 25 september 1944 wordt de westgevel door een luchtaanval verwoest.

1957 Er zijn plannen om het gebouw te slopen, met name omdat de verstremgeling van de vele bouwstijlen nooit op unanieme instemming heeft kunnen rekenen.

1962-1964 De gedeelten die tijdens de oorlog zijn beschadigd, worden gerestaureerd.

1968 De oorspronkelijke structuur van de feestzaal wordt afgedekt om deze in te richten als expositieruimte op het moment dat de School voor architectuur zijn intrek neemt in een gedeelte van de ruimtes.

1993 Verschillende werkzaamheden om de vroegere luister van het gebouw op te poetsen worden ondernomen waarbij de inrichting uit de jaren '60 van de feestzaal weer verwijderd wordt.

2009 Het domein komt in zijn geheel op de Monumentenlijst (het eerste besluit dateert van 1977).

2017 Het paleis wordt bevorderd tot nationaal domein. De Neustadt komt op de Werelderfgoedlijst van UNESCO.

■ DE ARCHITECTURELE OPBOUW ■

Her Rijnpaleis beantwoordt aan de architectuur die eigen is aan een vorstelijke residentie. Zo heeft het een uitgesproken functie voor zowel representatie als bewoning; dat alles met het duidelijke stempel van de etiquette en de gebruiken uit die tijd.

Toch werden de ambities van het project getemperd doordat het gebouw slechts bij gelegenheid tot woonst diende voor de keizer, die hier bovendien over een uitgedunde staf beschikte.

Het paleis wordt aan drie zijden omgeven door een park en beschikt op een afzonderlijk perceel over een bijgebouw voor de paardenstallen, de garage voor paardenvoertuigen en de dienstwoning voor de huismeester.

Traditiegetrouw is de eerste verdieping gewijd aan representatie en de keizerlijke vertrekken. In het midden van de vleugel aan de voorkant ligt de audiëntiezaal die aan weerszijden in verbinding staat met de vertrekken voor het keizerlijk paar (voorkamer, ontvangstruimte, privésalon). De privéruimtes (slaapvertrekken, garderobe, slaapkamers voor het

huispersoneel, enz.) bevinden zich in de dwarsvleugels. De achtervleugel dient voor openbare ontvangsten, met drie in elkaar overlopende zalen, zijnde de eettaal, de feestzaal (de enige die overgebleven is) en de vergaderzaal. De begane grond heeft een gemengde functie met twee prinselijke appartementen waarvan één voor één gast, en het ander voor een echtpaar. Deze hebben uitzicht op het plein terwijl de vertrekken voor personeel en huishouden zich uitstrekken naar de achterkant. Werkruimtes en vertrekken voor het personeel zijn verspreid over de vier verdiepingen van het gebouw.

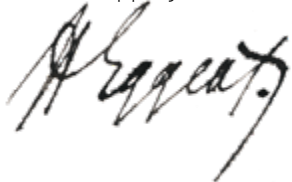
Het Rijnpaleis heeft sinds 1919 meerdere veranderingen ondergaan, met name toen het gebouw een volledig openbare functie kreeg of nog ten gevolge van de schade opgelopen tijdens WO II. Het blijft niettemin een voorbeeld van de Europese paleisarchitectuur aan het einde van de XIXe eeuw, waarin in het bijzonder de noties van representatie, de kunst van het leven, stijl, bouwtechniek en uitrusting terug te vinden zijn.

■ HERMANN EGGERT, ARCHITECT ■

Georg Peter Hermann Eggert (1844-1920) volgde zijn opleiding aan de Bauakademie van Berlijn en bekleedde vervolgens verschillende functies binnen de architectuurinstanties van het keizerrijk (Berlijn, Straatsburg). Nadat hij architect van de regering werd, werd hij in 1875 benoemd tot architect van de Universiteit van Straatsburg.

Hij ontwierp openbare gebouwen in Berlijn, Frankfurt, Hannover, ...

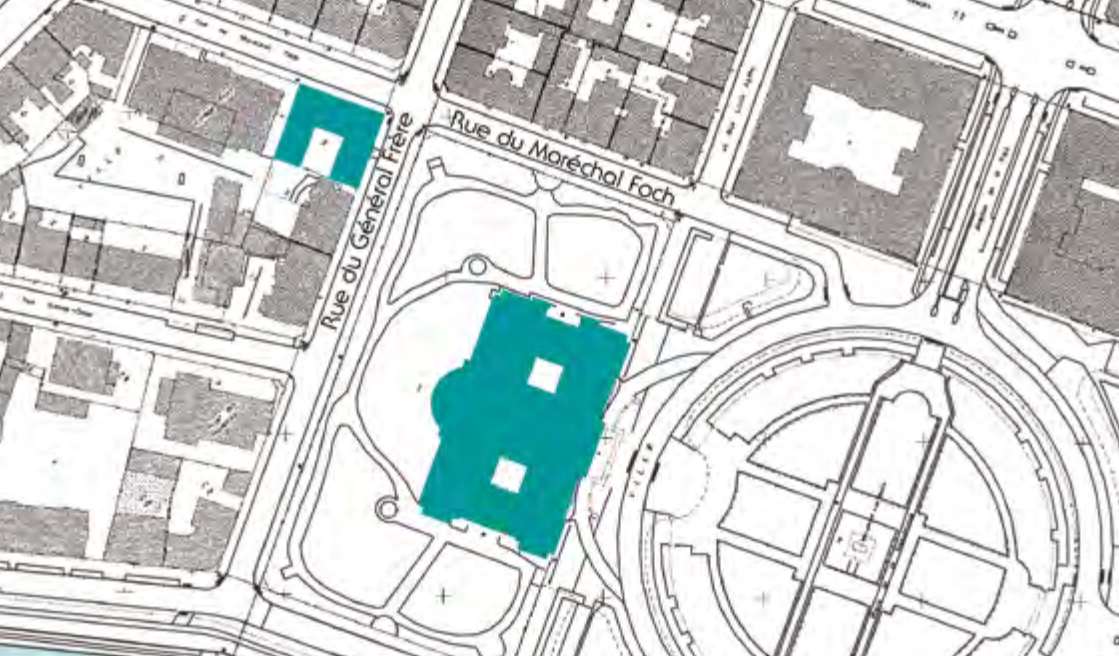
In Straatsburg tekende hij de ontwerpen voor de nieuwe universiteit en voor een aantal gebouwen voor wetenschappelijke instituten.

■ TECHNISCHE INFRASTRUCTUUR ■

Het keizerlijk paleis werd meteen bij de bouw voorzien van een verwarmingssysteem met luchtcirculatie. Zeven kolenbranders opgesteld in de verdieping ter hoogte van de binnenplaats verwarmden de koude lucht op en bliezen die vervolgens naar elk vertrek in het paleis door leidingen die verlaten zijn in het metselwerk.

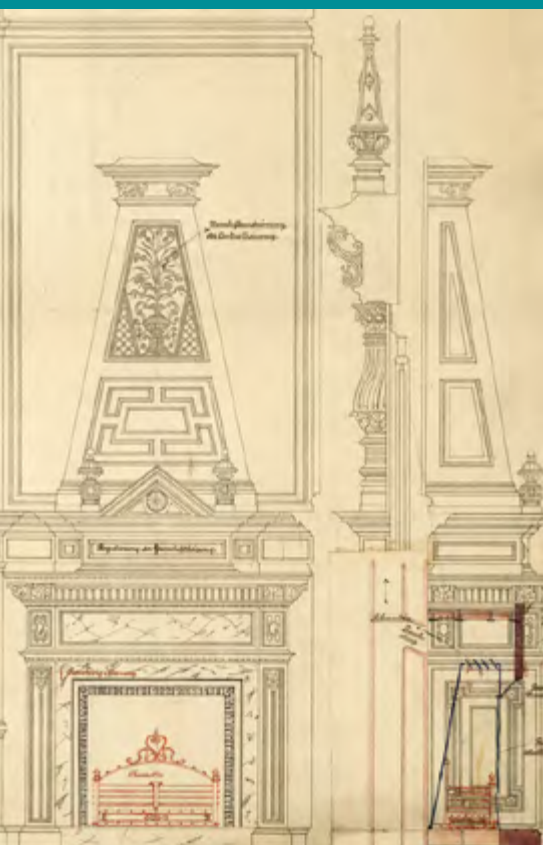
Een systeem van metalen luikjes met bedieningskranen maakte het mogelijk in elk vertrek de kamertemperatuur te regelen. In de keizerlijke salon is dit systeem geïntegreerd in het vaste meubilair.

■ DE SYMBOLEK VAN HET DECOR AAN DE BUITENKANT ■

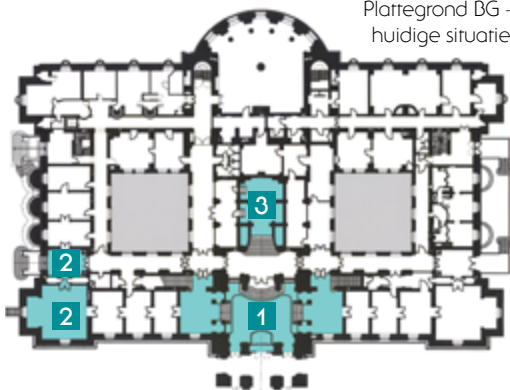
Her gehele gebouw, inclusief de bovenste gedeeltes en de dakpartijen, moest dienen als een groot uithangbord voor een breed symbolisch en ornamentaal programma.

Hoewel daar vandaag slechts een gedeelte van is overgebleven, had het tot doel het Duitse keizerrijk en de vorstelijke familie van de Hohenzollerns te verheerlijken. Het belangrijkste element daarin is het voorportaal in het midden dat op zichzelf de overheersing van het keizerrijk op de Elzas en Lotharingen symboliseert.

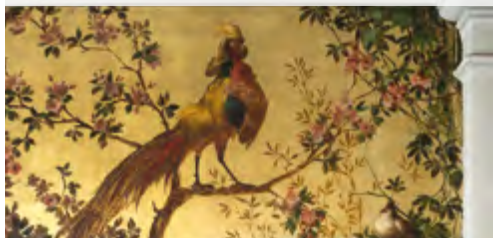
■ BEGANE GROND ■

Plattegrond BG -
huidige situatie

1 Vestibule In het midden van het cassette-plafond van de entreehal heren de keizerlijke arend en het devies van de Hohenzollerns "Vom Fels zum Meer" (van de rots tot aan zee) de bezoeker welkom. De hal wordt geflankeerd door twee hoger gelegen vestibules, van waar men toegang heeft tot het appartement voor een prinselijk paar **2** op de begane grond. In de hoekkamer aan de zuidkant bevindt zich nu het kantoor van de regiodirectrice voor culturele zaken.

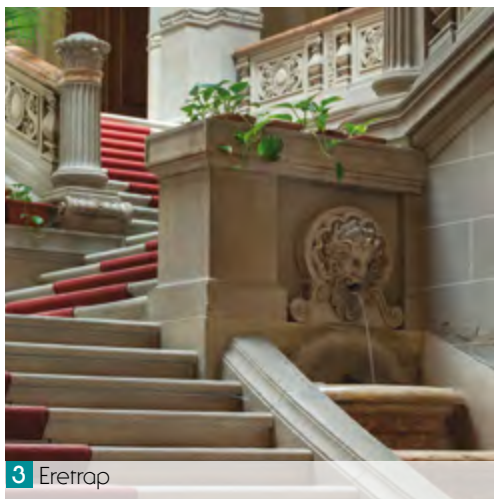
2 Inrichting appartement voor prinselijk paar te gast

■ 1^E VERDIEPING ■

4 Feestzaal In het verlengde van de feestzaal lag oorspronkelijk links de eetzaal, die onherstelbaar werd vernield tijdens WO II, en rechts een vergaderzaal, tegenwoordig afgescheiden en verbouwd tot kantoorruimten, maar waarvan schilderijen bewaard zijn gebleven boven het verlaagde plafond. Deze ontvangstruimten besloegen de hele vleugel met uitzicht op het park.

3 Eretrap Deze trap is ontworpen in de stijl van Italiaanse palazzi en Duitse barokkastelen en ontvouwt zich in een bordestrap van 7 niveaus in het centrum van het gebouw. Hij wordt verlicht door een glaskoepel en grote boogramen die uitkomen op twee binnenplaatsen. De allegorische figuren Justitie, Wijsheid, Kracht en Gematigdheid bevolken de boogpanelen van de regenover elkaar staande bogen die het trappenhuis aan de oost- en westkant zijn dominante karakter verlenen. De Middeleeuwen en de Renaissance hebben als inspiratiebron gediend voor het decor van de raamomlijstingen in het trappenhuis. Het blazoen van de Elzas is terug te vinden op een medaillon dat wordt vastgehouden door twee griffioenen, dat van Lotharingen dient als tegenhanger.

3 Eretrap

5 Slaapvertrek van de keizer Het vertrek is bescheiden van afmeting en doet vandaag de dag dienst als bureau.

6 Woonvertrek van de keizer Dit vertrek werd bewerkt in de geest van de Germaanse Renaissance: de beeldhouwde consoles zijn versierd met cherubijnkoppen of oude bebaarde mannen en de panelen met uren inlegwerk verbeelden adelaars en helmen. De muren zijn bekleed met gulden papieren reliëfbehang teruggeslagen in rood. Het bloemmotief daarvan komt

terug in het rooster van de schoorsteen. Hier vinden dagelijks vergaderingen plaats van de DRAC Grand Est.

7 Ontvangstruimte van de keizer

Her plafond van deze ruimte is samengesteld uit cameeën (een gravure in steen), bas-reliefs, profielmedaillons of vazen op een rode achtergrond zoals in de Oudheid. Her centrale motief wordt omgeven door de goden uit het Romeinse pantheon: Pluto, Juno, Mars, Jupiter, Diana en Mercurius. (A) Een Pruisische fries met adelaars op een vergulde achtergrond is het kader voor vier op de Oudheid geïnspireerde quadriga's (een vierspan, bij uitbreiding een afbeelding daarvan). De Nederlandse delegatie van de CCR zetelt nu in dit vertrek.

8 Voorkamer van de keizer De geometrische cassetteplafonds zijn een samenvatting van de decoratieve thema's. Ze worden opgeluisterd met levendige kleuren: groen, rood en goud. De kleine medaillons op rode ondergrond laten een uitgesproken zin voor detail zien. Een fries met keizerlijke adelaars in medaillons herinnert aan de bewoner van dit appartement. Tegenwoordig vergaderen hier de Belgische en Zwitserse delegatie van de CCR.

9 Audiëntiezaal De audiëntiezaal herneemt een sleutelidee uit de Renaissance, namelijk de centrale opbouw met een koepel.

Her statige karakter wordt benadrukt door de tribunes boven de roodmarmeren pilaren. Tijdens restauratiewerkzaamheden in 1977 kwamen vier geschilderde victoria's tevoorschijn in de boogpanelen. Deze begroet-

6 Woonvertrek van de keizer

ten portretten (verscholen gebleven onder een kalklaag) van de Grote Keurvorst Friedrich-Wilhelm, van de koningen Friedrich I en Friedrich II en van keizer Wilhelm I, die elk vergezeld gaan van hun devies (nog zichtbaar) "Suum cuique" (Elk wat hem toekomt), "Olivia lauro potior" (Overwinning gaat boven roem), "Deus fortitudo mea" (God is mijn kracht) en "Allweg guer Zolre" (Lang leven de Hohenzollerns).

10 Voorkamer van de keizerin Her zwaartepunt van het decor ligt op het cassetteplafond versierd met bloemen en vogels, schilden en medaillons met geschilderde cameeën op een lichte achtergrond. De muren waren gespannen met zijde, net zoals de overige vertrekken van de keizerin. De Duitse delegatie van de CCR werkt in deze ruimte.

11 Ontvangstruimte van de keizerin Dit is het vertrek van de Franse delegatie van de CCR.

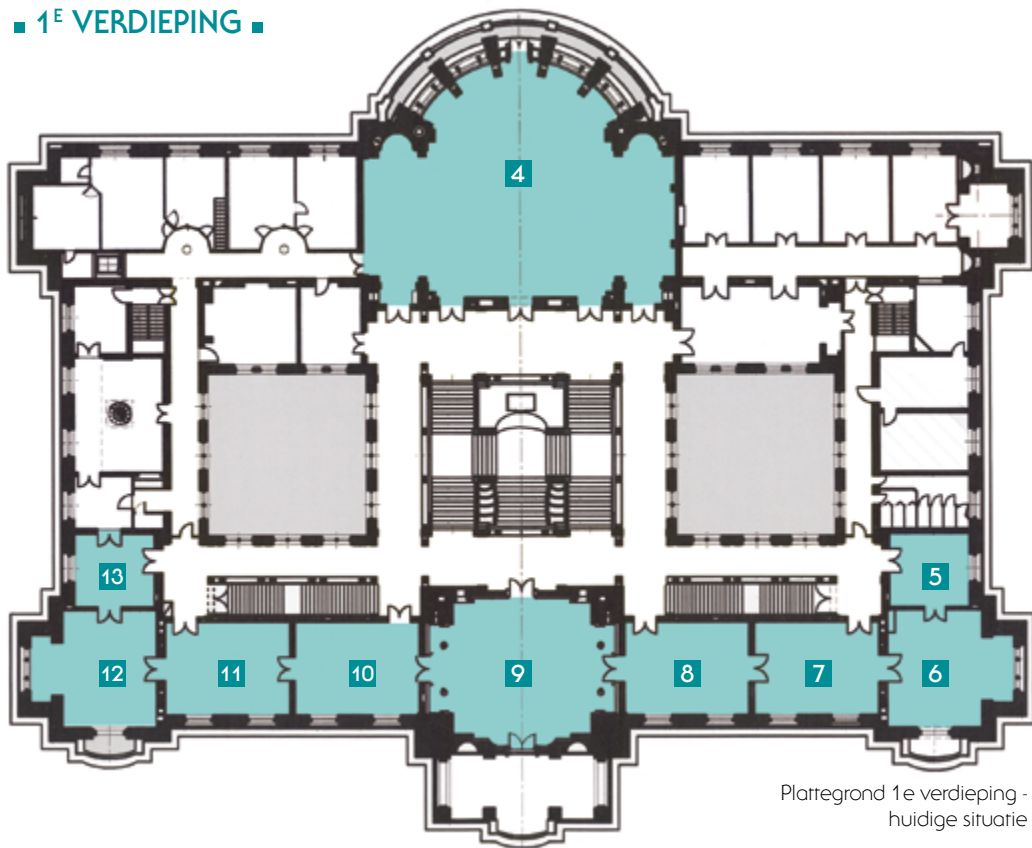
12 Woonvertrek van de keizerin Her decor, in rococostijl, staat in contrast met de overige vertrekken van het paleis. De putti aan de bovenkant van de overmantel van de schoorsteen dragen het monogram van keizerin Augusta. De landschappen boven de deuren worden toegeschreven aan Johann Matthäus Keuffel, net zoals het merendeel van de geschilderde decors in het paleis. De vier hoekmedaillons verwijzen naar deugden en vrouwelijke bezigheden: moederliefde en liefdadigheid, borduren en spinnen.

Dit vertrek is het kantoor van de Secretaris-generaal van de CCR. Het aangrenzende slaapvertrek **13** is in dezelfde geest gedecoreerd.

4 Feestsaal (1918)

■ 1^E VERDIEPING ■

Plattegrond 1e verdieping -
huidige situatie